

סימן יט

ביסוד דין שמיטת כספים

א

(כמו שכופין על סוכה ולולב ע"ש). הרי דיש חיוב על הלואה לשלם אלא שלעומתו חייב המלוה להשמיט, ע"ש.

והנה כיוצא בשאלה זו מצאנו גם לענין רבית, דברברי הריטב"א בקידושין (ו' ע"ב) מבואר דבאמת יש חיוב ממוני על הלואה לשלם את הרבית ואם גבאו המלוה וקידש אשה במעות הרבית מקודשת היא דלא הוי גזל בידו אלא דהתורה אסרתו, והחזון איש (אשכנזי ס' מ"ז אות א') כתב כנגד דברי הריטב"א דאי אפשר שיהא שיעבוד במקום שהתורה אסרה לממש אותו ומכיון שאסרה תורה את הרבית ע"כ אין בו שיעבוד וחיוב דלא שייך חוב אלא במה שראוי לגביה עפ"י תורה. ומשום כן פירש את דברי הריטב"א בדרך רחוקה, וכל החזון הזה נכתב גם בחזו"א יו"ד (ס' ע' אות א'), ע"ש.

ולכאורה נסתרת סברת החזו"א מדברי היראים דהלא שמיטת כספים דומה לרבית בזה שיש איסור בגביית החוב ואעפ"כ ס"ל ליראים דלא הוי אפקעתא דמלכא ויש חוב על הלואה

נחלקו הראשונים ביסוד דין שמיטת כספים אם הוי אפקעתא דמלכא דהתורה השמיטה את החובות בסוף שנת השמיטה ואין הדבר תלוי כלל בהשמטת המלוה ומחילתו או דמצות התורה היא על המלוה להשמיט ולמחול וכפשטיה דקרא ד"שמוט כל בעל משה ידו" וכ"ז שלא השמיט המלוה חובו יש חיוב ממוני ושיעבוד על הלואה לשלם.

דעת רוב הראשונים דאפקעתא דמלכא הוא כמ"ש הרשב"א (נש"מ ח"א ס' משע"ס ונש"מ המיוחסות לרמב"ן ס' רנ"ו), וכ"כ המרדכי (נגיעין סימן ע"פ) בשם רבינו אביגדור. ודעת היראים (נסימן קס"ד, ונפוסים שו"ס נס' רע"ח) שאין השביעית הפקעת התורה ובאמת יש חוב ממוני על הלואה אלא שהמלוה מצווה להשמיטו. וז"ל: "וחוב שעבר שביעית אינו רשאי לזה לעכבו אלא על פי המלוה שכל זמן שלא השמיטו מלוה חייב לפרוע אלא לזה יזמין למלוה לדין שישמט חובו כאשר צווה (נצטווה) ובי"ד יחייבו המלוה לומר משמט אני וכו' ואם אינו רוצה המלוה לומר יכופו אותו שיאמר",

מנחת שביעית אשר קלג

לשלם, הרי דאין שיעבוד הממוני תלוי בהיתר הגביה. אמנם הנחת החזון איש יש לה בית אב בדעת רוב הראשונים דס"ל בשמיטת כספים דהוי הפקעת התורה ואף אם לא השמיט המלוה את חובו פטור הלוה מלשלם.

אמנם נראה דשאני רבית משמיטת כספים דרבית הוי חטא מתחילתו ומעיקרא אין החוב ראוי לגביה משא"כ בשמיטת כספים דהחוב ראוי מעיקרו לגביה אלא שהשביעית משמטתו ואפשר דאין בזה הפקעת השיעבוד אלא איסור בלבד. ועוד, ברבית הוי עצם החיוב וההלואה בעבירה משא"כ בשמיטת כספים דאין האיסור אלא בגביה. ועוד דברבית גם הלוה בכלל האיסור ואף העדים בכלל לא תשימון הם, משא"כ בשמיטת כספים שלא נצטוה בו אלא המלוה דעליו נאמר לא יגוש ושמוט ואין איסור על הלוה. ואף דלכאורה נראה לפי הבנת החזו"א דגם בשמיטת כספים ראוי לומר דהוי הפקעה גמורה של החוב כיון שאסור לגבותו ולקבלו בתורת חוב, נראה יותר דכיון שע"י אמירת אעפ"כ מותר לו לגבות חובו, אפשר דאין הפקעה גמורה של עצם החוב משא"כ ברבית שאי אפשר לגבותו בשום אופן, ודו"ק.

והנה המגן אברהם (נסי' מל"ז ס"ק ג') הביא בשם היראים ליישב קושי'

התוס' בסוכה (ט' ע"ה) למ"ל קרא לפסול לולב הגזול תיפו"ל דהוי מצוה הבאה בעבירה, דצריך קרא לפסול גזל עכו"ם למ"ד מותר דאין בו עבירה ומ"מ לא הוי לכם, והחת"ס בחידושו בסוכה דף ל' תמה בדבריו דכיון דמותר ואין בו גזל למה לא הוי לכם. ונראה לכאורה דהיראים לשיטתו דס"ל דאין גדרי הבעלות נקבעים ע"י דיני איסור והיתר של התורה ואפשר שיהא שיעבוד ממוני אף במה שאסור לגבותו ומאידך אפשר שיהא היתר נטילה ושימוש אף במה שאינו שלו, והחת"ס נקט כסברת החזו"א שמצות התורה באיסור והיתר היא הקובעת את גדרי הבעלות והזכויות הממוניות, ואי אפשר שדיני האיסור וההיתר יסתרו את זכויות הבעלות והקנין.

אך אף שנראה נכון דהיראים הלך בזה בדרכו הסלולה, באמת אין שני הדינים תלויים זב"ז כלל ואף אם ננקוט כדברי היראים והמג"א לגבי דין לכם יש לחלוק על דברי היראים לגבי שמיטת כספים ודברי הריטב"א לגבי רבית, דבאמת אין פלא לומר שמותר לו להשתמש בממון חברו וליטלו אף דלא הוי לכם וכל טענת החזון איש אינו אלא לגבי חוב ושיעבוד וכמ"ש החזו"א שם דחוב אינו קנין אלא שיעבוד וחיוב

קלד מנחת סימן יט אשר

תשלומין וכל שאינו ראוי לתשלומין אי אפשר שיהא חוב עי"ש, וז"פ. (ובגוף שיטת הריטב"א לגבי רבית ע"ע במחנה

אפרים (דיני רבית סי' ז') ועיין מה שנתבאר בזה במנחת אשר דברים (מהדו"ק סימן מ"ד), ואכמ"ל).

ב

והנה נחלקו האחרונים כע"ז לגבי הפקר פירות שביעית אם הוי אפקעתא דמלכא או מצוה על הבעלים להפקיר דהמבי"ט ס"ל (נמ"א סי' י"א וסי' כ"א) דאף מי שגדר כרמו ולא הפקיר, פירותיו הפקר דרחמנא אפקרה לפירות שביעית, אך האחרונים הבינו בדעת הבית יוסף בשו"ת אבקת רוכל (סי' כ"ד) דאין הפקר הפירות אפקעתא דמלכא אלא מצוה על הבעלים להפקיר ואם הבעלים לא הפקירו את הפירות לא הוי הפקר והנוטל מפירותיו הוי גזל בידו. כ"כ בפאת השלחן (נהל' שביעית סי' כ"ג) ובמנ"ח (מנ"ח פ"ד), הרי דנחלקו בהפקר הפירות אם הוי אפקעתא דמלכא או מצוה על הבעלים להפקיר כעין מה שנחלקו הראשונים בשמיטת כספים.

אך אף שיש דמיון בין שתי הפלוגות בודאי לאו הא בהא תליא ואף מאן דס"ל דהפקר הפירות הוי אפקעתא דמלכא יכול לסבור כדעת היראים בשמיטת כספים דלא הוי הפקעת התורה אלא מצוה על הגברא להשמיט. וכך מסתבר דבהפקר הפירות כתיב קרא

"והשביעית תשמטנה" ופשטות משמעותו שהשביעית היא המשמטת את הפירות מן הבעלים אלא שגם הבעלים מצווים לנטוש כדכתיב "ונטשתה" אבל בשמיטת כספים כתיב רק "שמוט כל בעל משה ידו" ואגברא קאי שהמלוה מצווה להשמיט.

ולעיל בסימן י"ב הארכתי לבאר דבאמת מודה הב"י לדעת המבי"ט דהפקר הפירות הוי אפקעתא דמלכא (וכדמוכח מפורשות מהירושלמי, ועיין ירושלמי שקלים (פ"א ה"א, ג' ע"א) ועיין בחזו"א שביעית (סימן י"ט אות כ"ד וסי' כ' אות ז') ואכמ"ל) וכל כונת הב"י שם אינו אלא לחדש דפטור הפקר מתרו"מ אינו משום דין הפקר לחוד אלא בעינן שיהא גם מציאות של הפקר שבו יש לעני חלק ונחלה עמך ואם הבעלים גדרו כרמם ואין ללוי וגר חלק ונחלה בו חייב בתרו"מ אף דרחמנא אפקריה עי"ש היטב. ומ"מ אפשר דבשמיטת כספים לא הוי אפקעתא דמלכא ולא אפקריה רחמנא אלא מצוה יש על הבעלים להשמיט וכפשטיה דקרא דשמוט כל בעל משה ידו כנ"ל.

מנחת שביעית אשר קלה

ג

הקשה התומים (ס' ס"ז ס"ק כ"ה) במה דאמר שמואל (נגיטין ל"ז ע"ב) דיתומים אנן ותיפ"ל דלאו בני מיעבד מצוה הם ואינם מצווים במצוות השמיטת כספים. ותיירץ דנפ"מ כשהיו קטנים בשעת ההלואה וגדלו לפני השמיטה דבשעת חלות השמיטה הוי כבר ברי חיוב ומ"מ אי"צ פרוזבול משום דיד יתומים אנן.

ולכאורה יש לתמוה דמסתבר דאין הבי"ד יד יתומים אלא כ"ז שהם קטנים וכשגדלו לפני השמיטה אין הבי"ד כידם כלל בשעת חלות השמיטה. ואף שכתב הר"ן שם לגבי מה שאמרו דאין כותבין פרוזבול אלא על הקרקע דדי בכך שיש להם קרקע בשעת כתיבת הפרוזבול אף שאין להם בשעת השמיטה, אין זה דומה לני"ד דהר"ן ביאר דבריו דכיון דבעינן שיהא ללוה קרקע דאם אין לו קרקע הוי מילתא דלא שכיחא ולא תקנו בה חכמים תקנתם וכיון שיש לו קרקע בשעת כתיבת הפרוזבול די בכך, אבל פשוט לכאורה דלאחר שגדלו היתומים שוב אין הבי"ד כידם.

אמנם גוף קושית התומים צריכה ביאור דלפי מש"כ הראשונים דשמיטת כספים הוי אפקעתא דמלכא לכאורה לא

קשה מידי דאף שאין היתומים בני מצוה מ"מ התורה הפקיעה את החוב והוי כנמחל אף במלוה קטן. ונראה מדבריו דס"ל כשיטת המהרשד"ם (נש"מ מו"מ ס' ס"ב) דהתורה לא הפקיעה את החוב של קטן שאינו מצווה במצוה זו, דרק כשהמלוה הוא בר חיובא הפקיעה התורה חובותיו ולא במלוה קטן.

ובעין דבריו כתב החזו"א שם לגבי הפקר הפירות בשביעית דאף אם הוי אפקעתא דמלכא אפשר דלא הפקירה תורה פירות עכו"ם אלא פירות של ישראל המצווים במצוות השמיטה, וכ"כ הבי"י באבקת רוכל שם. אך המבי"ט בתשובתו הנ"ל לא חילק בכך וכתב דכיון דהוי אפקעתא דמלכא אף פירות נכרים הפקר הם. ובאמת נראה פשוט לחלק בין עכו"ם לקטן ואף אם נאמר דפירות נכרים אינם הפקר בשביעית נראה פשוט דפירות משדות קטנים בודאי הפקר הם דשאני קטן מגוי דבמינו בר מצוה הוא ואתי לכלל חיוב. אך מ"מ שיטת הרשד"ם דחובות קטנים אינם נשמטים וכפי הנראה זה סברת התומים, אך לול"ד נראה יותר דאם הוי אפקעתא דמלכא נוהג דין זה אף בשל קטנים כנ"ל.

אך לשיטת היראים קשה דכיון דגדר שמיטת הכספים אינו אלא מצוה על

המלוה להשמיט ולמחול את החוב למ"ל מה דאנן יד יתמי אנן ותיפ"ל דלאו בני מיעבד מצוה הן וכקושית התומים.

ונראה בזה עפ"י מה שיש לחקור בשיטת היראים האם כל גדר שמיטת כספים אינו אלא גדר איפורי דהתורה אסרה על המלוה לנגוש חובו וציוותה עליו להשמיטו אך לפי גדרי הממון הוי ככל חוב דעלמא, או שמא משמעות הלאו דלא יגוש אינו איסור בעלמא אלא ביטול זכות הגביה ואף דיש חיוב ממוני על הלוחה אין למלוה זכות גביה ואין בי"ד נזקקין לתביעתו.

ובאמת יש לעיין בזה אם שייך להפריד ולהבחין בין עצם החוב לזכות גבייתו ולומר דיש חוב ושיעבוד אך אין למלוה זכות גביה או שמא אין להפריד בין החוב לזכות גבייתו וכשני צדדים של מטבע אחת הן. ובאמת כתב החזון איש לב"ק (סי' כ"א אות ד') בתוך דבריו דא"א להתנות שלא יהיה למלוה זכות לגבות ולכפות את הלוחה דאם יש חוב ממילא יש כח למלוה לגבותו ותנאי זה כדבר שאין בו ממש הוא, ומה שאמרו בנדרים ל"ג ע"ב דמתנה ע"מ שלא לפרוע היינו שהתנה שזמן הפרעון יקבע כרצון הלוחה ועד שלא ירצה לפרוע הוי כלפני זמן הפרעון ע"ש.

אך באמת נראה שלא כדבריו מדברי הרמב"ם (נפ"ט משמטה ויוזל ה"ט)

שכתב דאף דהמלוה את חבירו לעשר שנים אין השביעית משמטתו אם הלוחה ע"מ שלא יתבענו השביעית משמטת, ובכסף משנה כתב בשם מהר"י קורקוס לבאר דשאני המתנה ע"מ שלא יתבענו דחייב לשלם לצאת ידי שמים ומהני ביה תפיסה ולפיכך קרינן ביה לא יגוש. ומבואר מדבריהם דבאמת מהני תנאי למנוע מן המלוה זכות גביה והוי שיוור בזכות המלוה בהלואה זו ולא כדברי החזו"א דלא מהני אלא משום דהוי כאילו לא קבע המלוה זמן הפרעון דא"כ הו"ל ממש כמלוה את חבירו לעשר שנים ולא הגיע זמן הפרעון בשנת השביעית דאין השביעית משמטתו.

אמנם בשו"ת מהר"ח אור זרוע (סי' ל"ט) כתב לבאר את דברי הרמב"ם דע"כ מיירי בהתנה שלא לתבוע ועשה נדר או תקיעת כף דהוי כשבועה שלא יתבענו דאל"ה אינו יכול להתנות שלא לתבוע ואין התנאי מחייבתו. ומבואר דס"ל כדברי החזו"א דבאמת א"א לשייר זכות גביה בהלואה ומשו"ה כתב דע"כ מיירי בנדר או נשבע שלא לתבוע, וכיון דמבחינת גדרי הממון יש כאן חוב ושיעבוד גמור ורק מחמת איסור נדר ושבועה אינו יכול לגבות קרינן ביה לא יגוש והשביעית משמטתו.

(וראיתי בשו"ת בנין שלמה (ח"צ חושן משפט סי' א') שהביא קושי' בשם

מנחת שביעית אשר קלז

הבית הלוי איך השביעית משמטת והלא משעת בין השמשות אין החוב בר הגשה משום דהוי ספק לילה והוי ספק יו"ט של ראש השנה, ובסוף דבריו כתב דכיון דבדיני הלואה הוי החוב בר הגשה ורק מחשש איסור אינו יכול לגבות את החוב קרינן ביה לא יגוש והשביעית משמטתו, וכתב לבאר כך את דברי הירושלמי עי"ש. וזה כמו שכתבנו בביאור שיטת מהר"ח או"ז בדברי הרמב"ם כמבואר. אך לכאורה יש לעיין דבשעת ביה"ש אין החוב בר הגשה לא רק משום דין יו"ט אלא כיון דהוי ספק לילה שמא כבר נשמט החוב ואף אם באמת קמי שמיא גליא דיום הוא מ"מ הוי ספק ממון ולקולא, וי"ל בזה ואכמ"ל).

אמנם אף אם נניח כדעת החזו"א דא"א להתנות ולשייר זכות הגביה בדרך שיור ותנאי אפשר דזה דין מסויים בשמיטת כספים מגזה"כ דהתורה ביטלה

את זכות הגביה של המלוה אף שעצם החוב לא הופקע, ומ"מ לא הוי איסור גרידא אלא גדר ממוני דהתורה ביטלה את זכות הגביה של המלוה ואף ביתמי דלאו בני מצוה הן מ"מ הוי מעין אפקעתא דמלכא לענין ביטול זכות הגביה וצריכא להא דיד יתומים אנן.

ובעיקר קושית התומים נראה לכאורה דאף אם קטן היה בשעת השמיטה מ"מ כשיגדל מצווה הוא להשמיט חובות שעבר עליהם השמיטה, כיון דאין מצות ההשמיטה חלה על הגברא דוקא בשעת סוף שנת השבע אלא מצווה הוא להשמיט לעולם כל חוב שעבר עליו השביעית המשמטתו, ואין נפ"מ במה שהיה קטן בשעה שמתחילה מצות ההשמיטה, ומש"כ אין הקטן רשאי לגבות חובותיו כשיגדיל אלא משום דהוי כאילו מסר שטרותיו לבי"ד, וז"פ, ודו"ק בזה.

ד

בשיטת הרא"ש

ובעין זה נראה בשיטת הרא"ש, דהנה כתב הרא"ש בגיטין (פ"ד ס' כ') דשני דינים יש בשמיטת כספים דמתחילת שנת השמיטה יש לאו דלא יגוש, אך לענין השמטת החובות במצות עשה דשמוט כל בעל משה ידו אמרו

דאין השביעית משמטת אלא בסופה. **ודקדק** כן מלישנא דקרא דכתיב (דנריס ט"ו א') "מקץ שבע שנים תעשה שמיטה וזה דבר השמיטה שמוט כל בעל משה ידו וכו' לא יגוש את רעהו ואת אחיו כי קרא שמיטה לה'". הרי דלא

קלח מנחת סימן יט אשר

יגוש יש מ"כי קרא שמיטה לה", דהיינו מתחילת השמיטה, אך מ"ע דשמוט יש "מקץ שבע שנים" דהיינו מסופו.

והקשה הקצות (נסי' ס"ז סק"ה) דהרא"ש סותר דבריו דהטור שם הביא בשמו (ומקורו נשו"ת הרא"ש כלל ע"ז סי' ד') שלא מחה במה שלא נהגו במקומו להשמיט את החובות בשמיטה דכיון שנהגו כולם שלא להשמיט הו"ל כאילו התנו ע"מ שלא תשמטני בשביעית ודבריו קיימין בדבר שבממון, אך לפי"ד דמתחילת השנה יש רק לאו דלא יגוש ולא ביטול עצם החוב באפקעתא דמלכא הוי מילתא דאיסורא ולא דבר שבממון והו"ל מתנה על מה שכתוב בתורה ותנאו בטל.

ונראה בדרך הנ"ל דגם לאו דלא יגוש הנוהג מתחילת שנת השמיטה לאו איסורא גרידא הוא אלא גדר ממוני של ביטול זכות הגביה והוי ככל דבר שבממון דמהני ביה תנאי.

וארוחנא בזה להבין את מה שכתב הרא"ש שם בסוף דבריו דכיון דיש לאו דלא יגוש מתחילת השנה צריך לכתוב פרוזבול בערב שביעית דוקא ואין כותבין פרוזבול בשביעית "וכמו שאין נזקקין לגבות החוב כך אין נזקקין לכתוב פרוזבול מיד כשנכנסה שביעית". ולכאורה תמוה מה ענין כתיבת הפרוזבול ללאו דלא יגוש דאטו

כתיבת פרוזבול הגשה היא והלא אינו נוגש אלא מוסר שטרותיו לבי"ד והם גובין וכמו שכתבו רש"י והראשונים דזה כל גדר הפרוזבול שעל ידו נחשב הבי"ד כנוגשים ולא הוא, וא"כ למה אין כותבין פרוזבול בשביעית. ולפי המבואר ניחא דכיון דבטל זכות גבייתו כשחל עליו לאו דלא יגוש בתחילת שנת השמיטה שוב אין בידו למסור לבי"ד לגבות חובו דמה מסר ראשון לשני כל זכות שיש לו, וכיון שבטל זכותו וכחו אין בי"ד יכולים לגבות חובו מכחו וכמו שאין נזקקין לגבות חובו כך אין כותבין לו פרוזבול, ודו"ק בזה.

אמנם ראיתי במהר"י קורקוס על הרמב"ם (פ"ט משמיטה ויוצא הל"ל) שכתב בשם הרא"ש דמהני פרוזבול שנכתב בשנת השביעית אלא דלכתחלה אין כותבין פרוזבול בשביעית, וכפי הנראה דייק כן מלשון הרא"ש שכתב דאין נזקקין לכתוב לו פרוזבול בשביעית אך מ"מ מהני הפרוזבול. ולפי"ד ע"כ דאין זה משום דאין לו שום זכות גביה כדרכנו אלא תקנת חכמים הוא שלא לכתוב פרוזבול בשביעית משום דנראה כנוגש ע"י שמוסר לבי"ד לגבות חובותיו, ועדיין צ"ע בזה.

והנה התומים (סימן ס"ז ס"ק כ"ו) הוכיח מדברי האבן עזרא דס"ל כשיטת הרא"ש, שהרי כתב בפירושו עה"ת (דמס

מנחת שביעית אשר קלמ

ט"ו א) לפרש דמקץ שבע שנים פירושו מתחילת שנת השמיטה ובודאי לא היתה בו שמץ מינות לחלוק על קבלת חז"ל דאין השביעית משמטת אלא בסופה, וע"כ דכוונתו כדברי הרא"ש.

אך כנראה שהתומים לא ידע את נפשו ודרכו של האב"ע שנוטה לפעמים לפרש המקראות לפי פשוטו של מקרא ולא לפי קבלת חז"ל. ובאמת יש לתמוה

על התומים שהרי האב"ע שם ציין לדבריו בענין מצוות הקהל, ואכן כתב (דנ"ס ל"א י) גם לגבי מצות הקהל דמקץ שבע שנים הכוונה לתחילת השנה והרי זה נגד דברי חז"ל בסוטה (מ"א ע"א) דאין מצות הקהל נוהגת אלא בתחילת השנה השמינית, ולית מאן דפליג בהלכה זו, וע"כ אין כאן ראייה כלל, ובאמת שיטת הרא"ש יחידאה היא, וכ"ז פשוט.

ה

אם הוי אפקעתא דמלכא

הנה האחרונים נקטו דשאלה זו אם שמיטת כספים אפקעתא דמלכא הוא או מצוה על המלוה למחול חובו מחלוקת הראשונים היא. ואכן כך נראה לכאורה דבמחלוקת הראשונים היא שנויה, דהרשב"א (נש"מ ח"א ס' משע"ה ונמיוחסות ס' נ"ו) כתב להדיא דהוי אפקעתא דמלכא וכ"כ המרדכי (שם נגיטין ס' ע"פ) בשם רבינו אביגדור, וכ"מ בשו"ת הרא"ש (כלל ע"ז ס"ד) וכך נקט המנ"ח (מנ"ח מע"ז) שכתב בפשיטות דהוי גזל ביד המלוה אם גבה חוב שעבר עליו השמיטה, ומאידך גיסא ס"ל להיראים דאין בזה אפקעתא דמלכא אלא מצוה על המלוה להשמיט ולמחול וכופין אותו לעשות כן כנ"ל, וכן הביא המרדכי בשמו (שם נס"י שפ"ד), עי"ש.

אך באמת נראה לענ"ד דלכו"ע אין התורה מפקיעה את עצם החוב בשביעית, ואם גבאו המלוה אין המעות גזילה בידו ולא כדברי המנ"ח, ולא לענין זה כתבו הראשונים דהוי אפקעתא דמלכא אלא רוח אחרת היתה בקרבם כמבואר להלן.

דהנה מבואר בגיטין (ל"ז ע"ב) דהמחזיר חוב בשביעית צריך שיאמר לו משמט אני ואם אמר לו אעפ"כ יקבל הימנו שנאמר וזה דבר השמיטה (ומקויו נמשנה שזעית פ"י מ"ח), ואמר רבה "ותלי ליה עד דאמר הכי", ופרש"י "אם הוא רוצה לחזור בו יתלנו על עץ אם גברה ידו עד דאמר ליה אעפ"י כן". ובטעם הדבר כתב רש"י "ואין כאן משום לא

קמ מנחת סימן יט אשר

יגוש דלא בבי דינא קתבע ליה ולא
משום חוב.

השביעית כיון שפקע חובו לגמרי ואין
כאן חוב.

ולכאורה דבריו תמוהים ואין להם פשר
דאיך יתלה את חבריו על עץ
עד שיתן לו מתנה והלא הוי גזל גמור
ואף בדיעבד אין המתנה קיימת כמבואר
בב"ב (מ"ח ע"ג) דתליוהו ויהיב אין מתנתו
מתנה וכיון דהחוב נפקע ובמתנה הוא
נותן לו איך יכפנו על כך ויתלנו על העץ
אם אין כאן חוב. ומלשון הגמ' מבואר
דאפילו לכתחלה מותר לו לתלותו, וכ"כ
הב"ח (ס' ק"ז) עי"ש. ועוד צ"ב במש"כ
רש"י דאין בזה לא יגוש כיון דאינו
תובעו משום החוב, ותמוה דאם אינו
תובעו משום החוב משום מה הוא תובעו
וע"כ הוי כמתנה ממש וא"כ הוי גזילה.

ואף הראשונים שדחו פ"י רש"י ופירשו
שכונת רבה אינה לכפיה ולתליה על
עץ אלא שתולה בו עניו כעני בפתח כדי
שיתבייש ויתן לו, לא דחו דבריו באמת
הבנין דהלא הוי גזל ממש, אלא הקשו
לפי דבריו דא"כ בטלה תורת שביעית
כמו שכתב הרא"ש דא"כ בטלה תורת
שביעית דכל מלוה יכפה את הלוה לשלם
וגם הריטב"א דחה פרש"י בד"ז עיין
בדבריו אך לא צווחו דהוי גזילה כהא
דתליוהו ויהיב מתנה. וא"כ יש לתמוה
בכפליים גם בשיטת רש"י וגם בשיטת
הראשונים שדחו דבריו, כיצד יתלה
חבריו על העץ ויכפנו לשלם חובו לאחר

ונראה מזה דבאמת לא פקע עצם החוב
כלל ע"י שמיטת כספים וגם אין
מצוה על המלוה למחול את החוב
ולהפקיעו בעצם ד"שמוט כל בעל משה
ידו" כתיב, ומשמעות השמיטה היא
עזיבה וכמ"ש החינוך (מנ"ח תע"ז) "לעזוב
החובות בשנת השמיטה", וכל מצותו
לעזוב את החובות ולא לגבותן אך אינו
מחוייב למוחלן וגם התורה לא הפקיעה
את עצם החוב, אלא אסרה על המלוה
לנגוש את הלוה ולגבות חובו אך עצם
השיעבוד במקומו עומד. ולפיכך ס"ל
לרש"י דאם תולהו על העץ שיתן לו את
שלו אין בזה איסור כיון שאינו תובעו
משום חובו ולא בבי"ד, וכיון שאין כאן
גביית חוב" אינו עובר בלאו ועשה
דשביעית וגם גזל אין כאן כיון שיש לו
שיעבוד על הלוה ונכסיו וממונו גביה.
וגם הרא"ש והריטב"א מודים ביסוד
הדברים דאין כאן גזל כיון שיש למלוה
ממון תחת יד הלוה אלא דמטעם אחר
דחו פרש"י וסברי דמ"מ אסור לכפות את
הלוה לשלם חובו אף כשאינו עושה כן
בדרך גביית חוב.

ויסוד הדבר הוא דאין שמיטת כספים
הפקעה וביטול של עצם החוב,
אלא דין הנהגה מסויימת באופן מימוש

מנחת שביעית אשר קמא

החוב דהמלוה מנוע מלגבות בדרך גביה, ודו"ק.

וראיתי להגרס"ק בדרך אמונה (פ"ט משמטה ויוזל ציה"ל הלכה כ"ט) שעמד בזה דהלא תלוהו ויהיב אין מתנתו מתנה והוי גזל בידו. וכתב ליישב דכיון שהמחזיר חוב בשביעית רוח חכמים נוחה הימנו שוב אמרין דמצוה לשמוע דברי חכמים וכמבואר בב"ב שם דבגט מעושה ובקרבנן מהני כשאומר רוצה אני משום דמצוה לשמוע ד"ח, עי"ש.

ולענ"ד אין הנידון דומה לראיה מחדא ותרי טעמי:

א. לא מצינו סברא זו אלא בחובה כמו מי שחייבוהו בי"ד לגרש את אשתו או החייב בקרבן, משא"כ בשביעית שלא אמרו אלא שרוח חכמים נוחה הימנו.

ותמה אני הלא אמרו חז"ל באותה המשנה דכל המקיים דבריו רוח חכמים נוחה הימנו, וא"כ מי שהבטיח ליתן לחבירו מתנה וחזר בו, וכי נאמר בכה"ג תלוהו ויהיב מתנה מתנתו מתנה, וע"כ דפשוט דבמצוה בעלמא דרוח חכמים נוחה הימנו ודאי לא אמרין סברא זו.

ובאמת גדר זה דרוח חכמים נוחה הימנו מצוה קלה היא למטה מגדרי

לפנים משוה"ד, ולצאת יד"ח, והארכתי בזה במק"א ואכמ"ל.

ב. עד כאן לא אמרו אלא כאשר בית דין כופין את האדם לקיים מצותן כמו בגט ובקרבן, משא"כ בני"ד שהמלוה הוא זה שכופה את הלוח לשלם חובו, ואין זה ענין כלל למה שאמרו בב"ב דבגט מעושה ובקרבן מהני כשאומר רוצה אני, משום דמצוה לשמוע דברי חכמים, היינו דברי החכמים שכופין אותו לעשות כמצוותן. כך נראה לענ"ד.

וע"כ כדרכינו ביסוד הלכתא דא דהחוב הממוני עומד בעינו וכמבואר לעיל.

ובתוס' רי"ד (סג) כתב "פירוש בדיבור בעלמא שאמר משמיט אני קיים המצוה ואח"כ מותר לגבות חובו, אמר רבא ותלי ליה עד דאמר הכי, פירוש כיון שקיים המצוה ואמר משמיט אני, אבל אם לא הביאם לו כלל אינו יכול לכופו שיביאם אליו שהרי לא קיים שום מצוה".

ומבואר בדבריו דמצות המלוה לומר משמיט אני דילפינן מ"זה דבר השמיטה" אינה גדר מחילה אלא "דיבור בעלמא" של עזיבת החוב ולאחר שקיים מצותו יכול לכפותו לשלם חובו, וע"כ דעדיין יש כאן חוב, וצריך לומר בדעתו

קמב מנחת סימן יט אשר

ובדעת רש"י דמה שאמרו דצריך שיאמר במתנה אני נותן לך אינו מתנה ממש אלא ביאורו דאסור ליתן לשם פריעת חוב אלא לשם מתנה, וכמו שכתב ביראים שם "והא דתנן כשהוא נותן לו אל יאמר בחובי אני נותן לך אלא במתנה אני נותן לך ומשמע דאין החוב מוטל עליו שהרי אינו רשאי לומר בחובי אני נותן, דכי אמר בחובי משמע ע"י נגישה נותן, ותיקון לשון דיבור הוא שתיקנו לומר במתנה שיהא הדבר ניכר ונראה שלא ע"י נגישה נותן לו".

(ונראה לכאורה דמה שדרשו מ"וזה דבר השמיטה" דצריך לומר משמט אני הוא כעין מה שדרשו במכות (י"ז ע"ג) "רוצח שגלה לעיר מקלטו ורצו אנשי העיר לכבדו יאמר להם רוצח אני אמרו לו אעפ"כ יקבל מהן שנאמר וזה דבר הרוצח" וכמבואר בשביעית (פ"י מ"ח) דהוי דין אמירה בעלמא, וכן דרשה דידן הדומה לו אינה אלא דין אמירה שצריך לשמט בדיבור אך אין זה הפקעה של עצם החוב).

אך מ"מ צריך לי עיון בדברי הרי"ד דמשמע מלשונו דמכיון שקיים מצותו ואמר משמט אני שוב מותר לו לגבות חובו בכל דרך שהיא וקשה דאטו אמר משמט אני בשקר וכאילו היה לחש בעלמא ואם מותר לו לגבות חובו מיד אחר אמירה זו מה משמעות בשמיטה זו

שהוא אומר משמט אני. ורש"י כנראה נשמר מזה בכתבו דרך אם אמר הלוא אעפ"כ ובא לחזור בו רשאי המלווה לתלותו עי"ש.

והנה היראים כתב בתחילה דיש מצוה גמורה על הלואה לשלם חובו לאחר השמיטה ואם לא ישלם הוי בכלל "לוא רשע ולא ישלם" אלא דאסור למלוה לנוגשו, וחזר בו שוב מתוך המשנה וסוגית הגמ' במכות (ג' ע"ג) דשם מתבאר דהלואה פטור מלשלם לאחר השמיטה ולפיכך העדים שהעידו לקרב את זמן הפרעון לפני זמן השמיטה באו להפסידו וחייבין לשלם אם הוזמו, הרי דהלואה באמת פטור מלשלם.

אך נראה דלא חזר בו היראים אלא ממה שרצה לומר דהלואה חייב באמת לשלם אך ברור דאף למסקנתו מ"מ לא פקע החוב לא ע"י התורה ולא ע"י השמטת המלוה וכוונת ההשמטה היא עזיבה והנחה ולא מחילה כמו שכתב בתחילת דבריו עי"ש, אלא דכיון שהתורה אסרה על המלוה לנגוש וצוותה עליו להשמיט חובו ה"ה דאין הלואה מצווה כלל לשלם חובו, אך צ"ע בלשונו שכתב דהמלוה מצווה למחול. ולפי"ז גם לדידה קשה איך יתלנו לאחר שמחל את החוב. ומשו"כ נראה דאין כונתו למחילה ממש על עצם החוב אלא כעין מחילה יש

מנחת שביעית אשר קמנו

כאן שמשמיט את החוב ומוחל ומותר על גביתו, ודו"ק בכ"ז.

ואפשר דביסוד דבר זה לא נחלקו הראשונים כלל ואף הרשב"א מודה בו. ומה שכתב הרשב"א בתשובותיו דשמיטת כספים אפקעתא דמלכא היא כונתו רק דפטרותו תורה מלשלם וממילא פטור גם משבועתו דכשנשבע לשלם חובו לא התכוין אלא לחוב שחייב עפ"י תורה לשלמו, אבל כשעברה עליו השמיטה ונפטר מה"ת לשלם חובו הו"ל לענין שבועתו כאילו נמחל החוב ונפטר גם משבועתו ולענין זה כתב הרשב"א דשביעית אפקעתא דמלכא הוא וכנמחל שיעבודו. אך אין הכרח מלשון זה דאפקעתא דמלכא דהוי הפקעת עצם החוב, ועיין תומים (סימן ס"ז נסוף ס"ק כ"ו) שכתב בדעת הרא"ש "דמתחיל תיכף אפקעתא דמלכא ואינו יכול לתובעו ולא יגוש את רעהו", הרי דכתב לשון זה אף בלאו דלא יגוש בתחילת השמיטה שעדיין אין בו הפקעת עצם החוב כלל, ועיין עוד ברש"י ב"מ (ל"ט ע"ב) שפירש אפקעתא דמלכא מצות המלך, ובאמת אמרו שם דנכסים נטושים הוי נכסים שעזבו הבעלים בעל כרחם כמ"ש והשביעית תשמטנה ונטשתה, הרי דנטישה הוי בע"כ, ובאמת פסוק זה מיירי בעבודת האדמה שאין בה חלות הפקעה והפקר כלל אלא מצות המלך

ואיסור עבודה, וכמ"ש רש"י והרמב"ן בפרשת משפטים (שמות כ"ג י"ב) ובאיסור זה לא שייך כלל הפקר והפקעת בעלות ואעפ"כ אמרו בו אפקעתא דמלכא, ודו"ק בזה. (אמנם באבן עזרא שם פירש פסוק זה לשמיטת כספים, אך ידוע שאין פירושו מושתת על קבלת חז"ל אלא על פשוטו של מקרא, ואכמ"ל). ועיין עוד בב"מ (ק"ו ע"ב) נקטו לשון זה איסור עבודת האדמה בשביעית אף שאין בו הפקעת ממון כלל אלא איסור בלבד עי"ש, ודו"ק בכ"ז.

אמנם לכאורה משמע בתשובת הרא"ש (כלל ע"ז ס' ד') שדעת הרמב"ן הוא דשביעית מפקעת לגמרי את עצם השיעבוד והחוב דבתשובת הרמב"ן המובאת שם בענין אם המלוה חייב להחזיר ללוה את שטר ההלוואה לאחר השביעית כתב "שביעית משמטת המלוה ומפקעת שעבודה לגמרי ואפילו בא המלוה לעבור על דברי תורה ולתבוע חובו לאחר השביעית הלוה פטור, הלכך אין המלוה יכול לעכב השטר וכו' שכל שטר שנפרע או נמחל שעבודו אז גופו של נייר של לווה הוא וכאן נמי כן הדין", ומשמע דהחוב בטל בעצם.

ואף אם אפשר לדחוק בכונת הרמב"ן דכל כונתו דהתורה פטרה את הלוה לגמרי אף אם המלוה תובעו נגד מצות התורה, ולאפוקי מדעת היראים דמתחלה

קמד מנחת סימן יט אשר

סבר שהלוח חייב לשלם, ואף לאחר חזרה ס"ל דהלוח מחוייב לשלם בעצם אלא שיכול להביא את המלוח לבי"ד שיכפוהו לקיים מצות עשה ד"שמוט" אך כ"ז שהמלוח תובעו חייב הלוח לשלם, והרמב"ן מכריע דאין על הלוח מצוה כלל וכדברינו הנ"ל דאחר שהתורה אסרה את גביית החוב אין שום מצוה על הלוח לשלמו אך אפשר דהרמב"ן מודה דלא נפקע עצם השיעבוד ואין כאן גזל אם המלוח גבאו. יותר נראה מלשון הרמב"ן דבאמת פקע כל עצם השיעבוד דכתב "שביעית משמטת המלוח ומפקעת שיעבודה לגמרי" ודימה זאת לשטר שנמחל שיעבודו ונפרע ומשמע טפי דבאמת שיטת הרמב"ן דאפקעתא דמלכא הוא לענין שגוף החוב נפקע, וגם בסברא נראה יותר דאם נשאר שיעבוד אף שהלוח פטור מלשלם מ"מ אינו זוכה בשטר, ומשום"כ נראה דאכן דעת הרמב"ן דשמיטת כספים הוי אפקעתא דמלכא והפקעת החוב ממש, ודו"ק בכ"ז.

והנה בשער משפט (סי' ס"ז סק"א) הביא את דברי הרא"ש בהני ספיקי דלא איפשטא במלוח את חבריו לעשר שנים דכיון דשביעית בזמה"ז מדרבנן לקולא אזלינן ואינה משמטת, ותמה הבית יוסף דכיון דהוי ספק ממון ניזל בתר מוחזק ונוקים ממונא ביד הלוח. וכתב השע"מ ליישב לפי שיטת היראים דבאמת חייב

הלוח לשלם כ"ז שהמלוח אינו משמט ואומר משמט אני וכיון דהוי ספק דרבנן ואין המלוח חייב לשמט ממילא חייב הלוח לשלם ע"ש אמנם לכאורה הוי שיטת היראים יחידאה. אך לפי דברינו גם הרא"ש נקט בזה כהיראים דאין השביעית הפקעת המלוח ואתי שפיר.

ויש לומר עוד בכונת הרא"ש דבאמת נקטו הרבה פוסקים דבכל ספק בתקנת חכמים אזלינן בתר עיקר דין תורה ואף להוציא מן המוחזק וכלל הוא דספק תקנה כמי שאינו ואזלינן בתר דין תורה וכמבואר במגיד משנה (פ"ד מגילה ה"ו) וברמ"א (אה"ע ק"ס סעיף ו') ובשדה חמד (כלל מערכת מ' כלל ס"א) האריך בזה והביא תילי פוסקים ושו"ת כדרכו בקודש. וזה נראה גם כונת הרא"ש דכיון דשביעית בזמה"ז מדרבנן בספק אזלינן בתר דין תורה ואינה משמטת. אך צ"ע בזה דלכאורה לא נאמר כלל זה אלא בתקנות ממוניות ולא בדינים ובמצוות דרבנן, ועדיין צ"ע בכל זה.

תמצית הדברים, אין מצות ההשמטה הפקעת השיעבוד והחוב אלא מצוה על המלוח להשמיט, ואסור לו לתבוע או אף לבקש מן הלוח לשלם, ואם בא הלוח לשלם מדעתו מצוה לומר לו משמט אני כלדילפינן מזה דבר השמיטה, דלא די במה שאינו תובעו אלא צריך לומר משמט אני, אך אם אומר

מנחת שביעית אשר כמה

הלוה אף על פי כן, מותר למלוה להשתדל בפרעון החוב שלא בדרך גביית חוב משום לאו דלא יגוש, ובזה אמרו ותלי ליה, וכמבואר לעיל, ודו"ק בכל זה.

ובאמת יש לפרש כוונת רש"י בד"א, דאין כונתו שהלוה בא לחזור בו ממה שאמר מקודם אעפ"כ, אלא שבא לחזור בו ממה שבא להחזיר חובו, ובעקבות אמירתו של המלוה משמט אני, חוזר בו הלוה מכונתו שבא להחזיר חובו, ולפי"ז כונת רש"י ככונת התוס' רי"ד.

ועוד יש מקום לפרש את כונת רש"י שהמלוה הוא זה שבא לחזור בו ממה שאומר משמט אני, וקמ"ל דכיון שאמר משמט אני כבר יצא ידי חובתו וקיים את מצות התורה ד"זה דבר השמיטה" והוא רשאי לחזור בו ולתלות את הלוה על העץ עד שישלם.

אך באמת נראה בכונת רש"י כמו שביארנו לעיל דלאחר שאמר הלוה אעפ"כ ובמתנה אני נותן לך שוב בא לחזור בו, וככל החזיון הנ"ל.

ומה מאוד שמחתי כשהראוני בגליוני הש"ס להגרי"ע (גיטין ל"ו ע"א ד"ה ש"ס) שהביא קושיא זו וכתב דאכן אין המלוה יכול להאריך את זמן הפרעון ללא הסכמת הלוה, ובגודל בקיאותו הביא כך בשם שו"ת משפטים ישרים.

ואכן עיינתי בספר יקר זה שמחברו הג"ר רפאל ברדוגו שהיה מגדולי ספרד לפני יותר ממאתיים שנה (מ"א סימן קכ"ו) שכתב בקצרה דאין המלוה יכול לדחות את זמן הפרעון לאחר השביעית דאל"כ למ"ל להלל תקנת פרוזובול.

אך לא מבואר בדבריו האם רק בשביעית אין ביד המלוה או שמא גם בשאר שנים אין הארכת זמן הפרעון ביד המלוה אלא בהסכמת הלוה בלבד.

והנה לכאורה יש להוכיח כדרכינו דאין שמיטת כספים אפקעתא דמלכא, מדברי הריטב"א במכות שכתב בשם הרמב"ן דאף דמהני תנאי על מנת שלא תשמטני השביעית לבטל שמיטת כספים אין התנאי מהני לבטל מצות היובל, וז"ל:

"ולענין המתנה עם חבירו יובל במכר קרקע שלא תהא יובל משמטת, כבר כתבתי בב"מ (ע"ט א') וכן בפרק השולח (מ"ט א') שאין תנאו כלום לדעת הרמב"ן ז"ל ודעת רבותינו ז"ל דיובל בקרקעות אפקעתא דמלכא היא ורחמנא אמר כי לי הארץ, וכאילו לא התנה שום דבר בה, ושם הארכתי בס"ד".

הרי דשאני יובל משמיטת כספים בכך דיובל הוי אפקעתא דמלכא ואין ביד האדם לשנותו משא"כ בשמיטת כספים דאינו אלא בין אדם לחבירו.

קמו מנחת סימן יט אשר

אך באמת נראה דאין זה כונת הריטב"א, שהרי הריטב"א הסתמך על דברי הרמב"ן ובדברי הרמב"ן מצינו בזה טעם אחר. וז"ל הרמב"ן (מכות טז):

"ודאמרי' ע"מ שלא תשמטני בשביעית אין שביעית משמטתו. כתב הרב הנזכר ז"ל דה"ה ליוכל שתנאו קיים, וצריך תלמוד שהרי המקרא צווח לא תמכר לצמיתות שלא תעשה דבר שמכירתו תהיה לצמיתות כדדרשי' (פסחים כ"א ז') לא יאכל לא יהא בו היתר אכילה, ועוד אני אומר שזה הכתוב אוזהרה למוכר הוא שלא ימכור לצמיתות וכל היכא דלמוכר אוזהר רחמנא ליכא תקנתא בתנאין דלאו דבר שבממון הוא, וכיון דמוכר נמי הוא מוזהר ולא מצי מחיל דמי לרבית דאוזהריה רחמנא ללוה ולא מצי לאתנויי ע"מ שלא יהא בו משום רבית".

ואין לדחוק ולומר דאמנם הביא הריטב"א את דעת הרמב"ן דביוכל לא מהני תנאי, אך אפשר דבטעם הדברים כתב טעמא דנפשיה, דהלא הריטב"א במכות כתב שבגיטין האריך בזה, והרי לן את דברי הריטב"א בגיטין (מ"ח ע"ב):

"דתנאי זה אף על גב דמהני לגבי שביעית לא מהני גבי יובל, וטעמא משום דרחמנא בעי דתיהדר

ארעא כדמעיקרא כדי לידע שהארץ שלו וכדכתיב כי לי הארץ ואין להם בה רשות גמור למכור ומשום הכי אי אפשר שיצאו שדות מבעליהן".

הרי שדברי הריטב"א בגיטין תואמים את תחילת דברי הרמב"ן במכות, וביאור דבריהם דכאשר התנאי סותר לא רק הלכה מסויימת בדיני הממונות, אלא את כל עיקר מהות המצוה ורצון התורה ורחמנא אמר "כי לי כל הארץ" לא מהני התנאי.

וכיון דאתינא להכי נראה ברור דזה גם סברת הריטב"א במכות ולא נקט אפקעתא דמלכא אלא להדגיש שזה מצות המלך ורצון התורה דע"י החזרת השדות ביוכל ידעו הכל כי לה' כל הארץ ולפיכך הפקיעה התורה זכות האדם להתנות שהשדות לא יחזרו ביוכל, ודו"ק בכ"ז.

וזה הנראה אף בכוונת הרשב"א (נ"מ ע"ט ע"ב) שכתב בביאור הדבר דלא מהני תנאי ביוכל משום "שאין אדם מתנה על מה שאינו שלו שכן כתוב ביוכל והארץ לא תמכר לצמיתות כי לי הארץ", דכיון שהתורה כתבה להדיא שאין לנו רשות למכור את הארץ לצמיתות לא מהני בזה תנאי, ודו"ק בכל זה.

וישוב ראיתי באגרות משה (מ"מ ח"ג סי' ט"ו) שכתב דתוך דבריו כדברי

מנחת שביעית אשר קמז

הגר"ק דמה שמותר לתלות את הלוה עד שישלם מושתת על מה שאמרו דרוח חכמים נוחה הימנו. והפליג עוד יותר לטעון דלוה שאינו משלם חוב שעבר עליו השביעית בן עולה ובליעל הוא, ומשו"כ מותר להכותו עד שישלם ואין בזה לאו דלא יגוש, ע"ש.

ויעני"ד הגדיש את הסאה ואני על משמתי אעמודה, דלא אמרו חכמים אלא שרוח חכמים נוחה הימנו, בלשון חיובי, ובכונה לא אמרו דמי שאינו מחזיר יש עבירה בידו ואין רוח חכמים נוחה הימנו.

ועוד נלענ"ד דודאי אסור להכותו דמה היתר יש לעבור על ל"ת דאורייתא, ובדקדוק אמרו חז"ל דתלי ליה ופרש"י שתולה אותו על העץ דודאי עבירה היא לצער אדם מישראל אך מ"מ אין בזה לאו דלא יוסיף להכותו.

ומה שהוכיח מרבה התעצב על אבא בר מרתא דלא אמר אעפ"כ ולא פרע את החוב, וע"כ דמצוה גמורה יש על הלוה לשלם, לכשעצמי תמה אני, מה ראייה היא, וכי מה תימה יש אם רבה הצטער על אובדן כספו, דלאחר שקיים

מצותו ואמר משמט אני ציפה שיאמר הלוה אעפ"כ, וכשלא אמר כן הצטער רבה, ואין בזה כל תימה, וממילא אין מזה כל ראייה.

(ואף) המאירי לא נתקשה בזה אלא לפי הרגשתו דיש בזה מעין עבירה דהשמר לך, וכבר דנתי בדבריו לקמן סימן כ"ב).

ודו"ק בכ"ז.

ומה שכתב עוד באג"מ שם דבאמת לפי דעת גדולי אשכנז אין שמיטת כספים בזה"ז כלל ואינה אלא חומרא בעלמא, תימה לומר כן, דנראה ברור מדברי גדולי הראשונים והרמ"א דלא באו אלא ליישב את המנהג לא לנהוג שמיטת כספים אך דעת כולם מסכמת דמעיקר הדין יש שמיטת כספים בזה"ז בין בארץ ובין בחו"ל.

וידעת כל הראשונים דין שמיטת כספים כדין שמיטת קרקע, ומלבד תרוה"ד לא חילקו בין אר"י לחו"ל, ואם נאמר דאין שמי"כ נוהגת בזה"ז הוא הדין והוא הטעם בשמיטת קרקעות, ואטו נאמר דמעיקר הדין אין שמיטת הקרקעות בזה"ז, אתמהא.